

ՎԱՐԴԱՆ ԴԵՎՐԻԿՅԱՆ (1964-2023)

Ապրիլի 13-ին 59 տարեկան հասակում կյանքից հեռացավ ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, Մատենադարանի գիտաշխատող և գիտխորհրդի անդամ Վարդան Դևրիկյանը: Նա որպես գիտնական ձևավորվել ու կայացել էր Մաշտոցյան Մատենադարանում:

Վարդան Դևրիկյանը ծնվել է 1964 թ. մայիսի 18-ին Վանաձոր քաղաքում, արձակագիր, հրապարակախոս Գևորգ Դևրիկյանի որդին էր: 1986 թ. ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի բանասիրության ֆակուլտետը: 1989-ից աշխատանքի է անցել Մատենադարանում, և թեպետ հետագայում աշխատել է նաև այլ հաստատություններում, սակայն մշտապես, մինչև իր կյանքի վերջը եղել է Մատենադարանի գիտաշխատող:

Վարդան Դևրիկյանը 1990-1992 թթ. եղել է «Լուսավորիչ» թերթի գլխավոր խմբագիրը: 1993 թվականից աշխատել է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, որպես «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրի տեղակալ, 2000- 2009 թթ.՝ գլխավոր խմբագիր և Մայր Աթոռի Ձեռագրատան վարիչ:

Վարդան Դևրիկյանն այն եզակի մտավորականներից էր, որը որպես ռազմաճակատային լրագրող և զինվոր մասնակցել է Արցախյան պատերազմին: Ունեցել է կապիտանի զինվորական կոչում: 1994 թ. մայիսի 28-ին նա պարգևատրվել է ՀՀ «Մարտական խաչ» երկրորդ աստիճանի շքանշանով:

Վարդան Դևրիկյանը 2009 թ. դեկտեմբերից եղել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի փոխտնօրեն, իսկ 2015 թ. մայիսից՝ ինստիտուտի տնօրեն:

Նրա հետազոտությունների ծիրը բավականին մեծ է, սակայն հիմնական

ուղղություններն են բանասիրությունը, հայ հին և նոր գրականությունը, ծիսական գրականությունը (հատկապես «Գանձարան» ժողովածուն), հայ տպագրության պատմությունը և այլն: Նա հեղինակ է երեք տասնյակից ավելի գրքերի, բազմաթիվ գիտական հոդվածների և այլ հրապարակումների, որոնք լույս են տեսել հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն և ումիներեն լեզուներով:

Վարդան Դերիկյանի ուսումնասիրությունները, լինեն դրանք բանասիրական, գրականագիտական, պատմական թե արվեստագիտական, աչքի են ընկնում հայ միջնադարյան մատենագրական նյութի խորը իմացությամբ, վերլուծական ինքնատիպ մոտեցումներով, շարադրման դերիկյանական գրավիչ ոճով: Համոզված ենք, որ նրա գիտական, ստեղծագործական հարուստ ժառանգությունն առանձին ուսումնասիրության նյութ է դառնալու:

Վարդան Դերիկյան՝ գիտնականը, քաղաքացին, հայրենիքի զինվորը, մի մարդ էր, որն իր մնայուն հետքն է թողել հայագիտության մեջ և որի պայծառ հիշատակը վառ կմնա նրան ճանաչողների սրտերում:

Կարեն Մաքևսյան

Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

ՎԱՐԴԱՆ ԴԵՎՐԻԿՅԱՆԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Գրքեր

1. Երուսաղեմի հայ ուխտավորը, Ս. էջմիածին, 1999, 74 էջ:
2. Լուսավորչի կանթեղը, Ս. էջմիածին, 2001, 40 էջ:
3. Սրբալույս Մյուռոն (Հ. Քյուսեյանի հեղինակակցությամբ), Ս. էջմիածին, 2001, 152 էջ:
4. Սուրբ էջմիածինը հայ մատենագրությունում (Հ. Քյուսեյանի հեղինակակցությամբ), առաջաբանը, նյութերի հավաքումը և ծանոթագրությունները, Ս. էջմիածին, 2003, 528 էջ:
5. Նարեկյան էջեր Սուրբ էջմիածնի ձեռագրերից, Ս. էջմիածին, 2003, 55 էջ:
6. Գանձարան հայ հին բանաստեղծության (Պ. Խաչատրյանի հեղինակակցությամբ), կազմեց և ծանոթագրեց, Երևան, 2003, 992 էջ:
7. Զսկսված և չավարտված պատերազմը, Երևան, 2004, 308 էջ:

8. *Կեչառիս - 1000* (Մ. Հասրաթյանի և Կ. Մաթևոսյանի հեղինակակցությամբ), (հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն), Ս. Էջմիածին, 2004, 60 էջ:

9. *Պայծառակերպությունը և Վարդավառի տոներ*, Երևան, 2006, 87 էջ:

10. *Էջեր հայոց պատմության*, Երևան, 2007, 100 էջ:

11. *Վարդանանք և հայ երիտասարդությունը*, Երևան, 2008, 92 էջ:

12. *Խորհրդավոր ընթրիք. հայկական ավանդույթից մինչև Լեոնարդո*, Երևան, 2008, 112 էջ:

13. *Սրբալույս Մյուռոն* (Հ. Քյուսեյանի հեղինակակցությամբ), Ս. Էջմիածին, 2008, 170 էջ:

14. *Գանձարան*, Գիրք Ա, ֆննական բնագիր, *Մատենագիրք Հայոց*, հ. ԺԳ, Անթիլիաս, 2008, 1-846 էջեր:

15. *Գանձարան*, Գիրք Բ ֆննական բնագիր, *Մատենագիրք Հայոց*, հ. ԺԳ, Անթիլիաս, 2008, 847-1618 էջեր:

16. *Թումանյանը և հայոց հոգևոր ավանդույթը* (հրատարակության է երաշխավորել ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտը), Երևան, 2010, 120 էջ:

17. *Հայ գիրքը աշխարհի խաչմերուկներում*, Մասն Ա՝ *Վենետիկից Հռոմ (16-րդ դար)*, Երևան, 2012, 272 էջ:

18. *Հայ գիրքը աշխարհի խաչմերուկներում*, Մասն Բ՝ *Լվովից Ամստերդամ (17-րդ դար)*, Երևան, 2014, 400 էջ:

19. *Ափից ափ լողացող սիրահար պատանու պատմությունը և «Ախթամարը»*, Երևան, 2014, 64 էջ:

20. *Չսկսված և չավարտված պատերազմը*, Երևան, 2014, 432 էջ:

21. *Սուրբ Էջմիածինը արվեստում*, Երևան, 2015, 192 էջ:

22. *Ոսկան վարդապետ Երեանցի. կյանքը և տպագրական գործունեությունը*, Երևան, 2015, 144 էջ:

23. *Լվովի հայկական տպագրության 400-ամյակը*, Երևան, 2016, 134 էջ:

24. *Հայ գիրքը աշխարհի խաչմերուկներում*, մասն Գ՝ *Սուրբ Ղազարից Սուրբ Էջմիածին (18-րդ դար)*, Երևան, 2016, 480 էջ:

25. *Հայ մատենագիրները Հայոց գրի և Թարգմանչաց մասին* (Հ. Քյուսեյանի հեղինակակցությամբ), Երևան, 2019, 708 էջ:

26. *Սրբոց տոներին նվիրված գանձարանային կանոնները*, Ս. Էջմիածին, 2020, 472 էջ:

27. *Վասպուրականի արծիվը հայ գրականության անդամատանում*, Երևան, 2021, 376 էջ:

28. *Սրբալույս Մյուռոնը հայ մատենագրություն մեջ (V-XIX դդ.)*, Ս. Էջմիածին, 2021, 360 էջ:

29. *Սուրբ Էջմիածնի տպարանի հիմնումը և գործունեությունը 18-րդ դարում* (Շ. Դևրիկյանի հետիմակակցությամբ), Ս. Էջմիածին, 2022, 302 էջ:

30. *Святое Миро* (в соавторстве с А. Кесеяном), Св. Эчмиадзин, 2001, 60 с.

31. *Святое Миро*, Св. Эчмиадзин, 2008, 80 с.

32. *Тайная вечеря. От армянской традиции до Леонардо*, Ереван, 2008, 111 с.

33. *Transfiguration and the Feast of Vardavar*, Yerevan, 2006, 60 p.

34. *Holy Myron*, Echmiadzin, 2008, 75 p.

35. *The last Supper. From Armenian Tradition to Leonardo*, Yerevan, 2008, 112 p.

36. *La mystère de Saint Chrême* (avec Hakob Keusseyan), Saint Etchmiadzine, 2001.

37. *Voskan Vardapet Yerevantsi. Life and Typographic Activity*, Yerevan, 2015, 104 p.

38. *Armenian Pilgrims in Rome*, Yerevan, 2016, 128 էջ:

Գիտական հոդվածներ

1. «Մի էջ Էջմիածնի տպարանի պատմությունից», *Բանբեր Հայաստանի արխիվների*, 1986, հմր. 1, էջ 147-152:

2. «Մի հին երգի ամբողջական բնագիրը», *ԲեՀ*, 1984, № 1, էջ 163-166:

3. «Շնորհալին Ալիշանի գնահատությամբ», *ԲեՀ*, 1990, № 2, էջ 138-142:

4. «Գրական ավանդույթը Ալիշանի տեղագրական գործերում», *Էջմիածին*, 1996, № 4, էջ 71-84:

5. «Սրբալույս Մյուռոն», *Էջմիածին*, 1996, Թ, էջ 90-96:

6. «Ս. Էջմիածինը Վենետիկի Մխիթարյանների ԺԸ-ԺԹ դարերի գիտագրական ժառանգությունում», *Բազմավէպ*, 2001, Ս. Ղազար, էջ 129-138:

7. «Գրերի գյուտի Բալուի ավանդությունը», *Էջմիածին*, 2005, Ժ-ԺԱ, էջ 118-129:

8. «Պայծառակերպության պատկերագրության ձևավորման գրական սկզբնաղբյուրները», *Էջմիածին*, 2005, ԺԲ, էջ 14-27:

9. «Սրբոց Թարգմանչաց նվիրված գանձերը», *Էջմիածին*, 2005, Թ, էջ 35-46:

10. «Նոյյան տապանի մասունքը», *էջմիածին*, 2007, Ը, էջ 27-43:
11. «Վարդանանք և հայոց եկեղեցին», *էջմիածին*, 2007, ԺԱ, էջ 86-95:
12. «Հոգեգալստյան պատկերների խորհրդավոր ծերունին և շնագլուխը», *էջմիածին*, 2007, ԺԲ, էջ 73-83:
13. «Սրբալույս մյուտոնը հայոց միջնադարում», *էջմիածին*, 2008, Թ, էջ 74-83:
14. «Սրբալույս մյուտոնի ժողովրդական պաշտամունքը», *էջմիածին*, 2008, Թ, էջ 84-87:
15. «Եկեղեցական տոների գանձարանային ընթացքը Ս. Ծննդից մինչև Հոգեգալուստ», *էջմիածին*, 2009, Բ, էջ 105-119:
16. «Եկեղեցական ամառային տոների գանձարանային ընթացքը», *էջմիածին*, 2009, Գ, էջ 148-158:
17. «Զիավոր սրբերի գանձարանային կանոնները», *ՊԲՀ*, 2010, № 3, էջ 117-128:
18. «Սուրբ Ծննդյան պատկերագրությունը և մատենագրական սկզբնաղբյուրները», *էջմիածին*, 2010, Գ, էջ 93-103:
19. «Հայոց միջնադարի ազատագրական լեգենդը. մաս առաջին, Հայ-հոմեական դաշինքը գրական սկզբնաղբյուրներում, Երևան», *Վէմ*, 2010, հուլիս-սեպտեմբեր, № 3 (31), էջ 81-99:
20. «Տերյանի՝ Վյաչեսլավ Իվանովին նվիրված բանաստեղծությունը», *Հումանիտար գիտությունների արդի հիմնախնդիրներ*, Երևան, 2011, էջ 13-19:
21. «Թագավորական իշխանությանը տրված բնորոշումները գանձերի բարեխոսական հայցվածներում», *Գրականագիտական հանդես*, Երևան, 2011, ԺԱ-ԺԲ, էջ 144-152:
22. «Կոստանդիանոսի վարքի և Սուփասյանց տեսիլի հիշատակությունները «Գանձարան» ժողովածուում», *Աշտանակ հայագիտական հանդես*, Մատենադարան, Երևան, 2011, հ. Գ, էջ 65-92:
23. «Հայոց միջնադարի ազատագրական լեգենդը. մաս երկրորդ. Ներսես Մեծի մարգարեական կանխասացությունը և այլ տեսիլներ», *Վէմ*, Երևան, 2011, հունվար-մարտ, № 1(33), էջ 55-77:
24. «Հակոբ Մեղապարտի հինգ հրատարակությունները. տպագիր և ձեռագիր օրինակների համեմատական ֆննդություն», *Վէմ*, 2012, ապրիլ-հունիս, № 2 (38), էջ 152-179:
25. «Աստվածահայտնության գանձարանային կանոնը և պատկերագրությունը», *Գրականագիտական հանդես*, ԺԳ, Երևան, 2012, էջ 140-154:

26. ««Գանձարան» ժողովածուի «Համաւրէն Մարգարէիցն» կանոնը», *ԲՄ*, № 19, 2012, էջ 311-319:

27. «Մաշտոց ծիսարանի հնագույն խմբագրության վերհանումը», *էջմիածին*, 2013, ժ, էջ 115-121:

28. «Հայ սրբախոսական գրականության հմուտ հետազոտողը (Քնարիկ Տեր-Դավթյանի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ)», *Պատմա-բանասիրական հանդես*, 2016, № 3, էջ 259-263:

29. «Հայր Առնոյ Արքեպիսկոպոսի գիտական և գրական ժառանգությունը», *ՊԲՀ*, 2021, №3, էջ 3-31:

Այլ հրատարակություններ

30. «Կյանքից հեռացավ հայ ձեռագրագիտության նահապետը (Արտաշես Մաքսևյանի մասին)», *էջմիածին*, 2004, Բ-Գ, էջ 187-188:

31. «Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցական կանոնը», *Միջազգային գիտա-ժողով նվիրված Հայոց գրերի գյուտի 1600-ամյակին, Զեկուցումների ժողովածու, Երևան, 12- սեպտեմբերի, 2005 թ.*, Երևան, 2006, էջ 511-518:

32. *Մայր Յուզակ հայերէն ձեռագրաց Մաշտոցի անուան Մատենադարանի*, հ. Բ, Երևան, 2004, № 301-600 ձեռագրերի թեմատիկ, տեղանունների. անձնանունների, 11 «Գանձարանների» զանգերի սկզբնատողերի և հարակից այլ նյութերի ցանկերի կազմում, էջ 1473-1662:

33. *Մայր Յուզակ հայերէն ձեռագրաց Մաշտոցի անուան Մատենադարանի*, հ. Գ, Երևան, 2007, ցանկերի կազմում, էջ 1777-2002:

34. *Մայր Յուզակ հայերէն ձեռագրաց Մաշտոցի անուան Մատենադարանի*, հ. Դ, Երևան, 2008, ցանկերի կազմում, էջ 1465-1692:

35. *Մայր Յուզակ հայերէն ձեռագրաց Մաշտոցի անուան Մատենադարանի*, հ. Ե, Երևան, 2009, ցանկերի կազմում, էջ 1269-1472:

36. «Давтак Кертюг», *Православная Энциклопедия*, т. 13, 2011, с. 612.

37. Գանձեր Հայաստանի Ազգային գրադարանի. պատկերագիրը, կազեց Ռ. Ղազարյան, ծանոթագրություններ Վ. Դերիկյանի, Երևան, 2012, էջ 90-97:

38. *Հայ գիրքը 1921-1930*, կազմողներ՝ Օ. Գյուլումյան, Ս. Գրիգորյան, նախաբանը Վ. Դերիկյանի, Երևան, 2012, էջ VII-XII:

39. Ռաֆայել Իշխանյան, *Հայ գրքի պատմություն*, հրատ. պատրաստեց Ա. Նիկողոսյանը, նախաբանը Վ. Դերիկյանի, Երևան, 2012, էջ 9-14:

40. «Католикос», *Православная Энциклопедия*, т. 32, 2013, сс. 42-48.

41. «Кириакос Гандзакеци», *Православная Энциклопедия*, т. 34, 2014, сс. 80-82.

42. «Рипсимия, Гаиания и 35 святых дев», *Православная Энциклопедия*, т. 60, 2016, сс. 8-12.

43. «Քրիստոսի անձեռակերտ պատկերի պատմության հայկական խմբագրություններ», *Արշալույս քրիստոնեության Հայոց*, (Գիտաժողովի նյութեր), Երևան, 2016, էջ 109-120:

44. «Հայ գրականության Մխիթարյանների կատարած պարբերաբանումները 19-րդ դարում», *Վենետիկի Մխիթարյան Միաբանություն-300 (Գիտաժողովի նյութեր)*, Երևան, 2017, էջ 431-444:

45. «Ժողովրդական հավատալիքները Ահարոնյանի «Մասիսը» ստեղծագործության մեջ», *Ավետիս Ահարոնյան. Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, 2016 թ., դեկտեմբերի 15*, Երևան, 2017, էջ 104-118:

46. *Հայ գիրքը 1931-1940*, կազմողներ՝ Օ. Գյուլումյան, Ս. Գրիգորյան, առաջաբանը Վ. Դերիկյանի, Երևան, 2018, էջ VII-IX:

47. *Հովհաննես Թումանյանի երկերի լիակատար ժողովածու 10 հատորով*, հ. 2, Քառյակներ, բալլադներ, թարգմանություններ, ծանոթագրեցին Վ. Դերիկյանը և Վլ. Կիրակոսյանը, Երևան, 2018, էջ 528-555, 571-609, 626-663:

48. «Սերգեյ Սարինյան. Պատմաբանը և գրականության տեսաբանը», *Հայ գրականության երկու դարը*, գիրք 7, 2018, էջ 3-8:

49. *Հովհաննես Թումանյանի երկերի լիակատար ժողովածու 10 հատորով*, ծանոթագրեցին Վ. Դերիկյանը և Վլ. Կիրակոսյանը, հ. 3, *Բանաստեղծություններ*, էջ 2019, 524-580:

50. А. Арамян, Очерки истории Армяно-испанских литературных и культурных отношений V-XX вв., Предисловие Л. Варданян и В. Деврикаян, Ереван, 2019.

51. Հայր Ղևոնդ Ալիշան, *Նամականի*, հ. երկրորդ (1871-1889), աշխատասիրութեամբ՝ Հ. Վահան Ծ. Վարդապետ Օհանեանի, խմբագիր Վ. Դերիկյան, ծանոթագրություններ, Երևան, 2021, էջ 351-406:

52. Հայր Ղևոնդ Ալիշան, *Նամականի*, հ. երրորդ (1890-1901), աշխատասիրութեամբ՝ Հ. Վահան Ծ. Վարդապետ Օհանեանի, խմբագիր Վ. Դերիկյան, ծանոթագրություններ, Երևան, 2021, էջ 682-799:

53. «Խաֆի հայոց առաքելական թեմը», *Իրաքի հայերը. գիտաժողովի*

նյութեր (29-31 մայիս 2017), 2021, էջ 399-438:

54. «Սուրբ Էջմիածնի նպաստը Առաջին Հանրապետության արտաքին փառափառությանը», Հայաստանի Ա հանրապետության 100-ամեակ. Գիտաժողովի նիւթեր (21-23 մարտ 2018), 2021, էջ 505-525:

55. «Եգիպտոսի հայոց թեմը», Եգիպտոսի, Սուտանի եւ Եթովպիոյ հայերը, 1. Գիտաժողովի նիւթեր, 2022, էջ 111-166:

56. «Ованес Драсханакертци», Православная Энциклопедия, т. 52, 2023, с. 350.

57. Կարեն Մաթևոսյան (ծննդյան 65-ամյակի առթիվ), ՊԲՀ, 2023, № 2, էջ 334-341: